

Η ΣΚΟΠΟΥΜΕΝΗ ΑΝΑΘΕΩΡΗΣΗ ΤΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ ΣΤΗΝ ΤΟΥΡΚΙΑ ΜΕ ΤΟ ΔΗΜΟΨΗΦΙΣΜΑ ΤΗΣ 16^{ΗΣ} ΑΠΡ. 2017

Του **Ευάγγελου Γριβάκου**, Αντιστρατήγου ε.α - Νομικού

Με πρόσχημα το αποτυχόν πραξικόπημα της 15^{ης} Ιουλίου 2016, η Εθνοσυνέλευση (Κοινοβούλιο) της Τουρκίας, αποφάσισε την αναθεώρηση του ισχύοντος σήμερα Συντάγματος που ψηφίστηκε μετά το στρατιωτικό πραξικόπημα του 1980, με σκοπό την μετατροπή του πολιτεύματος από κοινοβουλευτικό σε προεδρικό.

Στην Τουρκία οι διαβουλεύσεις και συζητήσεις για τη μεταρρύθμιση αυτή διήρκησαν αρκετά χρόνια. Το 2017, η χώρα υιοθέτησε ένα ημι-προεδρικό σύστημα αφού, πλέον, οι πολίτες και όχι οι βουλευτές θα εκλέγουν με την ψήφους τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας. Έτσι, το 2014 ο Ταγίπ Ερντογάν έγινε ο πρώτος άμεσα εκλεγμένος Πρόεδρος στην Τουρκία.

Με την είσοδο του 2017 και μετά από πρωτοβουλία του κυβερνώντος κόμματος (AKP) και τη συναίνεση του κόμματος των Εθνικιστών (MHP), άρχισε στο Κοινοβούλιο η συζήτηση για την αναθεώρηση-τροποποίηση του Συντάγματος η οποία, τελικά, εγκρίθηκε από την Ολομέλεια με 339 ψήφους την 19^η Ιανουαρίου και αποφασίσθηκε όπως το προσχέδιο του τροποποιημένου Συντάγματος τεθεί υπό την κρίση του εκλογικού σώματος με Δημοψήφισμα την 16^η Απριλίου 2017.

Ωστόσο, η πληροφόρηση που εκπηγάζει από τα διεθνή μέσα ενημέρωσης είναι ότι, σε περίπτωση κατά την οποία ο τουρκικός λαός αποφασίσει θετικά κατά το Δημοψήφισμα, το τροποποιημένο (νέο) Σύνταγμα που θα ισχύσει, ουσιαστικά θα εγκαθιδρύσει ένα προεδρικό πολίτευμα όχι υπό την τυπική και δοκιμασμένη μορφή του (όπως π.χ της Κύπρου ή των ΗΠΑ) αλλά ένα πολίτευμα εξόχως αυταρχικό και επικίνδυνο, αφού η μείζονα μεταβολή που επιφέρει είναι η κατάργηση του Πρωθυπουργού και του Υπουργικού Συμβουλίου, ως ξεχωριστού οργάνου.

Όπως επαναλαμβάνεται σε δύο άρθρα του σχεδίου του Συντάγματος, η εκτελεστική εξουσία ανήκει σε ένα και μόνο πρόσωπο, τον Πρόεδρο της Δημο-

κρατίας, που διορίζει και παύει τους υπουργούς του ανεξέλεγκτα, ενώ οι τελευταίοι είναι αποκλειστικά υπεύθυνοι απέναντί του και όχι απέναντι στην Εθνοσυνέλευση, η οποία έχει μεν το δικαίωμα να ζητεί από αυτούς πληροφορίες και να τους απευθύνει ερωτήσεις, αλλά δεν δικαιούται να τους απομακρύνει αν απολαμβάνουν της εμπιστοσύνης του Προέδρου. Το ίδιο συμβαίνει και με τους Αντιπροέδρους της Κυβέρνησης. Το Σύνταγμα δεν προβλέπει τον αριθμό τους, αλλά ο Πρόεδρος διορίζει και παύει όσους ο ίδιος επιθυμεί, αναθέτοντας σε αυτούς καθήκοντα κατά την κρίση του. Πρόκειται για ένα θεσμό ο οποίος, αν δεν υπήρχε ανάλογο προηγούμενο με το Σύνταγμα Αλίοφ στο Αζερμπαϊτζάν, θα συνιστούσε παγκόσμια πρωτοτυπία.

Αποκλίνοντας από την τυπική έννοια της διάκρισης των εξουσιών, μια περίπλοκη ρύθμιση του άρθρου 116 του υπό κρίση Συντάγματος, αποβλέπει πρωτίστως στο να αποκλείσει το ενδεχόμενο όπως ο πρόεδρος και η κοινοβουλευτική πλειοψηφία προέρχονται από διαφορετικούς πολιτικούς χώρους, με στόχο να εξασφαλισθεί η πολιτικο-ιδεολογική ομοιογένεια και τυχόν αντιθέσεις ή συγκρούσεις μεταξύ της εκτελεστικής και νομοθετικής εξουσίας. Αν, όμως, επιτευχθεί αυτός ο στόχος, απόλλυται μια βασική λειτουργία της νομοθετικής εξουσίας να ασκεί νομίμως τον έλεγχο επί του Προέδρου, ώστε να τον εξαναγκάζει να τηρεί ουδέτερη στάση στην πολιτική σκηνή. Επί πλέον, η επιδιωκόμενη αυτή ομοιογένεια είναι ικανή να πλήξει την πεμπτοσύνη του προεδρικού συστήματος, καθόσον αποδυναμώνει τη λειτουργία εκείνων των θεσμικών μηχανισμών που έχουν τεθεί προς αναχαίτιση κάποιου ισχυρού, επίδοξου και μονοπρόσωπου αρχηγού της εκτελεστικής εξουσίας, όπως είναι σήμερα ο Ταγίπ Ερντογάν. Η ανωτέρω ρύθμιση, συνδυαζόμενη με την έλλειψη δεύτερου νομοθετικού σώματος και ανεξαρτησίας στη δικαστική εξουσία, (υπενθυμίζεται ότι στην Τουρκία χιλιάδες δικαστές και εισαγγελείς απελύθησαν τους τελευταίους μήνες), θεωρείται νομοτελειακά βέβαιο ότι θα οδηγήσει σε ένα συμπαγές σύμπλεγμα κυβερνώσας πλειοψηφίας, χειραγωγουμένης, εν τέλει, από τον ίδιο τον Πρόεδρο και θα κατοχυρωθεί συνταγματικά μια σχεδόν απόλυτη πολιτική ταύτιση Εθνοσυνέλευσης και Προέδρου. Και ενώ τυπικά η νομοθετική εξουσία ανήκει στην Εθνοσυνέλευση και οι νόμοι που αυτή ψηφίζει υπερισχύουν των (νομοθετικών) διαταγμάτων που νομιμοποιείται να εκδίδει ο Πρόεδρος χωρίς

προηγούμενη εξουσιοδότηση «για κάθε ζήτημα που σχετίζεται με την άσκηση της εκτελεστικής εξουσίας», στην πράξη, λόγω της ταύτισης που αναφέρθηκε ανωτέρω, θα συμβεί το αντίστροφο και το νομοθετικό έργο του Προέδρου θα υπερισχύει εκείνου της Εθνοσυνέλευσης. Θα έχουμε, δηλαδή, μια σχετική υποταγή της πρώτης στον δεύτερο.

Αν σε όλες αυτές τις μεταρρυθμίσεις προστεθούν και οι διατάξεις με τις οποίες η διοίκηση των ενόπλων δυνάμεων της χώρας, η εφαρμογή της πολιτικής εθνικής ασφαλείας, ο τρόπος αντιμετώπισης των φαινομένων στάσης όπως στην περίπτωση του πραξικοπήματος της 15^{ης} Ιουλίου 2016 και ο διορισμός των ανωτάτων κρατικών λειτουργιών, ανατίθενται αποκλειστικά στον Πρόεδρο, γίνεται εύκολα αντιληπτό ότι το νέο πολίτευμα δεν θα είναι απλώς προεδροκεντρικό αλλά «καισαρικό», με «Καίσαρα» (ή, μάλλον, με «Σουλτάνο», όπως συνηθίζεται να λέγεται τελευταία) τον ίδιο τον Τ. Ερντογάν, η δε απόσταση μεταξύ αυτού (του Πολιτεύματος) και της αποκάλυπτης δικτατορίας θα είναι πολύ μικρή.

Ο Ταγίπ Ερντογάν διακηρύσσει ότι το δικαίωμά του να επιδιώξει την συνταγματική μεταρρύθμιση της Χώρας του, το στηρίζει απευθείας στον τουρκικό λαό ο οποίος τον τίμησε με την ψήφο του από το 2003 και επί μια δεκαετία ως Πρωθυπουργό και από το 2014 ως Πρόεδρο της Δημοκρατίας. Πάντως, αν, σύμφωνα με το νέο Σύνταγμα, ρυθμισθεί ότι ο ανώτατος αριθμός θητειών του Προέδρου ξεκινήσει να ισχύει από το 2019, κάτι που δεν έχει ακόμη ξεκαθαρισθεί, ο Ερντογάν ενδέχεται να παραμείνει στην εξουσία μέχρι το 2029 (!!). Οι υποστηρικτές της μεταρρύθμισης ισχυρίζονται ότι αυτή θα σηματοδοτήσει μια από τις μεγαλύτερες αλλαγές στον τρόπο διοικήσεως της χώρας εδώ και έναν αιώνα και ότι θα ενισχυθεί το κύρος της ηγεσίας της χώρας η οποία θα μπορεί ευκολότερα να αντιμετωπίζει τις έκρυθμες καταστάσεις και τις απειλές πολέμου, όπως γίνεται στην σημερινή εποχή με την Συρία, το Ιράκ και τον ISIS. Αντίθετα, οι επικριτές της υποστηρίζουν ότι το Κοινοβούλιο θα απολέσει κάθε ουσιαστική εξουσία και η Τουρκία θα γίνει χώρα λιγότερο δημοκρατική συν το ότι θα είναι αναγκασμένη στο μέλλον να πορευθεί με το νέο πολίτευμα για μεγάλο χρονικό διάστημα, δεδομένου ότι οι συνταγματικές μεταρρυθμίσεις δεν είναι καθόλου εύκολο να καταργηθούν ή... μεταρρυθμισθούν.

Είναι επόμενο το νέο καθεστώς, εφόσον καθιερωθεί, να επηρεάσει δυσμενώς την ενταξιακή πορεία της Τουρκίας προς την Ε.Ε, ιδίως αυτήν την εποχή που η Κοινότητα χρειάζεται την συνεργασία της Τουρκίας για τον έλεγχο των μεταναστευτικών ροών στην Ευρώπη. Ήδη το Συμβούλιο της Ευρώπης έχει επισημάνει ότι «η ελευθερία της έκφρασης και ο δημοκρατικός διάλογος στη Τουρκία έχουν συρρικνωθεί ανησυχητικά από τον περασμένο Ιούλιο». Και η Επιτροπή της Βενετίας – το εξειδικευμένο όργανο του Συμβουλίου για συνταγματικά θέματα- δημοσίευσε πρόσφατα Γνωμοδότησή του σύμφωνα με την οποία οι προτεινόμενες συνταγματικές τροποποιήσεις στην Τουρκία είναι «ένα επικίνδυνο βήμα προς τα πίσω για την δημοκρατία».

Εν κατακλείδι θα πρέπει να τονισθεί ιδιαίτερα ότι μιας τέτοιας μορφής καθεστώς όπως το σκοπούμενο με το επερχόμενο Δημοψήφισμα στη Τουρκία, δεν είναι καθόλου συμφέρον για την Ελλάδα, γιατί οπωσδήποτε θα ενισχύσει τη επιθετικότητα της γείτονος χώρας και δυνατόν να προκαλέσει, κατά προτεραιότητα στο Αιγαίο, θερμό πολεμικό επεισόδιο, τυχαίο ή «προσχεδιασμένο».